

AVRUPA'DAKİ KRİZ¹

Mehmet Yunus ÇELİK*

*Kastamonu Üniversitesi, İİBF, Kastamonu E-posta:mycelik@kastamonu.edu.tr

Hasan USTA**

**Kastamonu Üniversitesi, S.Yazar, İİBF, Kastamonu E-posta:husta@kastamonu.edu.tr

Alper Tunga ŞEN***

***Kastamonu Üniversitesi, İİBF, Kastamonu E-posta:
alpertungasen@kastamonu.edu.tr*

Öz: Çalışmamızda ilk önce Avrupa'da bir birlik fikrinin ortaya çıkmasının nedenlerinden Avrupa Birliği kurulana kadar geçen süreci kısaca ele alacağız. Parasal birliğe geçiş sürecini ve parasal birliğin ne anlama geldiğini nasıl işlediğini açıklayacağız. Daha sonra ilk olarak 2008 yılında Amerika'da patlak veren küresel krizin hızla ilerleyerek başta Avrupa olmak üzere tüm dünyayı nasıl etkisi altına aldığını inceleyeceğiz. Birçok ekonomiste göre II.Dünya Savaşı'ndan sonraki en büyük, 1929 Büyük Buhran'dan sonraki en büyük ikinci küresel kriz olduğu söylenen bu krizin ortaya çıkış nedenlerinin ne olduğunu incelemeye çalışacağımız bu makalede, krizin Amerika'ya etkilerinden daha çok Avrupa Birliği'ne etkilerini inceleyeceğiz. Krizin parasal birliği kapsayan Euro Bölgesine etkilerini analiz edeceğiz. Özellikle krizden en çok etkilenen AB üyesi ülkeler Yunanistan, İspanya, Portekiz ve İtalya gibi ülkelere etkilerini ele alacağız. Sonuç kısmında ise krize karşı AB'de uygulanan politikaları ve sonuçlarını değerlendireceğiz. Özellikle krizden daha fazla etkilenen ülkelere yönelik alınan tedbirler ve uygulamaların sonuçlarını değerlendireceğiz. Ek olarak ise İngiltere'nin Avrupa Birliği'nden ayrılma süreci olarak adlandırılan Brexit sürecini, bu ayrılmaya götüren nedenleri ve bu ayrılmanın birliğe olacak olası etkilerini tahmin etmeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: AB, Kriz, Parasal Birlik, Brexit, Kriz Politikaları

JEL Kodu: E01, N14

CRISIS IN EUROPE

Abstract: In our work, we will first briefly discuss the process of establishing the European Union from the reasons for the emergence of a union idea in Europe. We will explain the process of transition to monetary union and how the monetary union does what it means. Then we will examine how the global crisis that broke out in America in 2008 has progressed rapidly and has taken the whole world, especially Europe. According to many economists, we will try to examine what is the cause of this crisis, which is said to be the second largest global crisis after the Great War of 1929, the second largest after World War II. We will examine the effects of the crisis on the European Union rather than the impact on America. We will analyze the effects of the

---

¹ Çalışma 10-12 Mayıs 2017 tarihinde Sırbistan / Belgrad'da ikincisi düzenlenen ICEBSS konferansında sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

crisis on the euro area, which includes the monetary union. EU member countries, which are particularly affected by the crisis, will address the effects on countries such as Greece, Spain, Portugal and Italy. In the conclusion, we will evaluate the policies and results of the anti-crisis measures implemented in the EU. We will evaluate the results of the measures and practices specifically addressed to countries affected more by the crisis. In addition, we will try to predict the Brexit process, which is called the separation process of the European Union by the United Kingdom, the reasons leading to this separation and the possible effects of this separation.

Key Words: EU, Crisis, Monetary Union, Brexit, Crisis Policy

1. GİRİŞ

Avrupa bütünlüşmesi resmi başlangıcı olarak 1957’de imzalanan Roma Antlaşması kabul edilir. 1951’de kurulan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu gibi daha farklı girişimler olmuş olsa da en kapsamlı olanı ve Avrupa’da tam bir birliği hedef alan antlaşma buydu ve Avrupa Birliği kurulana kadar devam etti. Antlaşmanın en önemli özelliği ise yüzyıllardır Avrupa’da birbirleriyle düşman olan iki devlet Almanya ve Fransa’yı bir araya getirmesiydi (Friedman, 2015, s. 147). Hatta diğer ülkeler bu iki ülke arasında tampon bölge konumundaydılar. Çünkü Almanya ve Fransa arasında kalıcı barış antlaşması ancak 22 Ocak 1963 yılında imzalanan Elysée Antlaşması ile sağlanabilmiştir. Antlaşma altı ülkenin bir araya gelmesi ile imzalandı. Bu ülkeler; Fransa, Almanya, Hollanda, Belçika, Lüksemburg ve İtalya’ydı (Dinan, 2005, s. 334).

Önce Avrupa Topluluğu (AT) sonra Avrupa Birliği (AB)’ne giden süreçte vaat edilen barış ve refah bu antlaşmada yer alıyordu. Çünkü Avrupa’nın en önemli sorunu buydu; barış. Bunu sağlamak için de Avrupa halkları arasında bir bütünlüğün ve kaynaşmanın olması gerekiyordu ki bu nedenle antlaşmanın maddelerinde bu koşullar kendisine yer bulmuştu. Sınırlardan da söz edilmediği için bu yakınlaşmanın sağlanması daha da kolaylaşacaktı (TC Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2011, s. 3)

Avrupa Topluluğu aslında soğuk savaşın bir ürünüydü. NATO bünyesinde Fransa ve Almanya’yı bir araya getirmiş, İtalya’nın da dahil olmasıyla Avrupa’nın savunma hattı birleşmiş olmuştur (Friedman, 2015, s. 147)

AT kurulmuş ve İngiltere buna katılmamıştır. Her ne kadar İngiltere de serbest bir ticaret bölgesine ihtiyaç duyuyor olsa da ekonomileri üzerindeki bağımsız denetimden de vazgeçmek istemiyorlardı ve bu serbest ticaret bölgesinin İngilizlerin ihracatlarını azaltmasından endişe ediyorlardı. AT’ye karşı İngiltere, 1960 yılında kurulan Avrupa Serbest Ticaret Birliği (EFTA)’ne kurucu üye olarak katıldı. Diğer üyeleri; Avusturya, Danimarka, İsveç, Norveç, Finlandiya, İsviçre, Liechtenstein ve Portekiz’di. Buna göre EFTA’nın içindeki tek büyük ülke İngiltere oluyordu ve bu durum İngiltere’yi hem Avrupa’daki çatışmalardan uzak tutuyordu hem de birliğin diğer üyelerine egemen olarak ekonomi politikalarını istediği gibi belirleme özgürlüğü veriyordu (Saygın & Ultan, 2016, s. 74)

Ama EFTA, Amerika’nın da çabalarıyla sonuçsuz kaldı. Çünkü Amerika Avrupa’nın bütünlüğüne önem veriyordu ve parçalanmasını istemiyordu. AT’nin politikaları Amerika’nın stratejilerine daha çok hizmet ediyordu. Sonuç olarak EFTA’nın başarısız olması ile İngiltere’nin Avrupa’ya lider olma çabaları da sonuçsuz kaldı.

AT, 1986 yılına kadar yavaş ve derinden büyüdü. Bir ülkenin topluluk içine ekonomik ve sosyal olarak tam olarak entegre olabileceğinden emin olmadan yeni bir ülkeyi üye olarak kabul etmiyorlardı. Bu şekilde 1973 yılında EFTA’dan ayrılan İngiltere ile

birlikte Danimarka ve İrlanda, 1981’de Yunanistan ve 1986’da İspanya ve Portekiz’in katılımıyla birlikte 29 senede sadece altı yeni ülkenin katılımı ile on iki üyeli bir topluluk oldu.

Avrupa Birliği, tarih boyunca oluşturulmuş en başarılı birlik örneğidir. Kıta Avrupası’ndaki çok sayıdaki ve küçük nüfuslu birçok ülkeden oluşan bir bölgeyi, ortak bir siyasi ekonomik kimlik etrafında tek bir devletmiş gibi göstermiş, bir Avrupalılık duygusu ve kimliği oluşturmuştur.

2. MAASTRİCHT ANLAŞMASI VE AB’NİN KURULMASI

14-15 Aralık 1990 tarihinde yapılan Roma Zirvesi’yle temelleri atılan Avrupa’da birlik süreci 15 Aralık 1990 günü itibariyle yeni bir sürece girdi. Roma Zirvesi’nde alınan kararlar ile “Ekonomik ve Parasal Birlik” ve “Politik Birlik” adı altında iki tane hükümetler arası konferans düzenlendi ve bu konferanslarda Roma Anlaşması’nda değişiklikler yapıldı.

10 Aralık 1991 gününde, Hollanda’nın güneyinde Belçika sınırında her iki dünya savaşında da önemli bir konumda bulunan, Avrupa’nın Kalbi olarak da kabul edilen Maastricht kasabasında toplanan AT üyeleri daha önce toplanan iki hükümetler arası konferanslar çerçevesinde yeni bir topluluk anlaşması yapılmasını kararlaştırdılar (Friedman, 2015, s. 177). 7 Şubat 1992 tarihinde imzalanan ve ilk olarak 1 Mart 1993’de yürürlüğe girmesi hedeflenen ama bazı nedenlerle 1 Kasım 1993 tarihinde yürürlüğe giren anlaşma ile Avrupa Birliği resmen kurulmuş oldu. Bu anlaşma ile Avrupa Birliği’nin “üç temel direği” oluşturulmuştur; (Council of the European Communities Commission of the European Communities, 1992, s. 24)

1. Ekonomik ve Parasal Birlik (EPB):

2. Ortak Dış Güvenlik Politikası:

3. Adalet ve İçişlerinde İş birliği:

2.1. Ekonomik ve Parasal Birlik

1973 yılında Bretton-Woods sisteminin çöküşüne kadar ABD Doları karşısında sabit bir kura bağlı olan para birimleri, bu tarihten sonra ABD Doları karşısında dalgalanmaya bırakılmıştır. Ancak daha sonra birlik içindeki dalgalanmaların etkileri artmaya başlamıştır. EPB’ye geçme amacıyla 1979 yılında Avrupa Para Sistemi kurulmuş ve üç aşamadan oluşan bir program 1989 yılında yürürlüğe konulmuştur (Tunçşiper & Yakut, 1998, s. 102).

İlk aşamasının temelleri 1 Temmuz 1990’da atıldı. Birlik üyelerinin yakınlaşması ve bu sayede döviz kurlarının birbirine yaklaşarak sabitlenmesi hedefine ulaşılması hedeflenmiştir. Birlik üyesi ülkeler arasında sermaye dolaşımı tam serbestliğe kavuşmuştur. Bu sayede birliğin ekonomik performansının artırılması amaçlanmıştır.

İkinci aşama 1 Ocak 1994’de başlamıştır. Avrupa Para Kurumu kurulmuştur. Para politikalarının yürütülmesi yine üye ülkelerin ulusal yönetiminde olacak, aralarındaki koordinasyonu Avrupa Para Kurumu sağlayacak, daha sonraki süreçte Avrupa Merkez Bankası kurularak birliğin para politikalarının tek merkezden yönetilmesi hedeflenmiştir.

Üçüncü aşama; 1 Ocak 1999 tarihinde Maastricht Kriterlerini yerine getiren on üye ülkenin ortak para birimini Euro’ya ile başlamıştır. (İngiltere ve Danimarka üçüncü aşamaya geçmeyeceklerini açıklamışlardır)

Maastricht Kriterleri (EPB'ye Girme Koşulları) (Dilekli & Yeşilkaya, 2002, s. 3)

1. Topluluktaki en düşük enflasyona sahip üç ülkenin yıllık enflasyon oranları ortalamasıyla, ilgili üye ülke enflasyon oranı arasındaki fark 1,5 puanı geçmemelidir.
2. Üye ülke devlet borçlarının GSYH'ya oranı %60'ı geçmemelidir.
3. Üye ülke bütçe açığının GSYH'ya oranı %3'ü geçmemelidir.
4. Herhangi bir üye ülkede uygulanan uzun vadeli faiz oranları 12 aylık dönem itibariyle, fiyat istikrarı alanında en iyi performans gösteren üç ülkenin faiz oranını 2 puandan fazla aşmamalıdır.
5. Son iki yıl itibariyle üye ülke parası diğer bir üye ülke parası karşısında devalüe edilmiş olmamalıdır.

3. EURO BÖLGESİ

Euro 1 Ocak 2012 tarihinde resmen tedavüle girerek on iki ülkede kullanılmaya başlandı. Şu anda AB'de Euro kullanan 19 ülke vardır ve genellikle Avrupa'nın batı kesiminde kullanılmaktadır.

Euro Kullanan AB Üyeleri;

Almanya, Avusturya, Belçika, Estonya, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İrlanda, İspanya, İtalya, Güney Kıbrıs Rum Kesimi, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Portekiz, Slovakya, Slovenya, Yunanistan,

Euro Kullanmayan AB Üyeleri;

Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Hırvatistan, İsveç, Macaristan, Polonya, Romanya

Euro'ya Geçmeyeceğini Açıklayan AB Üyeleri;

İngiltere, Danimarka

AB Üyesi Olmadığı Halde Euro Kullanan Ülkeler;

Vatikan, Andora, San Marino, Monako (yapılan anlaşmalar çerçevesinde resmi olarak); Karadağ ve Kosova (gayri resmi olarak)

İngiltere ve Danimarka Maastricht Antlaşması'nda yer alan ayrıcalığa göre Euro'ya geçmemişlerdir ve bu ülkelerde yapılacak bir referandumda halk evet demedikçe Euro'ya geçme konusunda AB bir yaptırımda bulunamayacak. İsveç'te ise farklı bir durum vardır; İsveç, şartları (Maastricht Kriterleri'ni) sağladığı zaman Euro'ya geçmek zorunda olmasına rağmen 2003 yılında yapılan halk oylamasında halkın çoğunluğu hayır demiştir. Oysa İngiltere ve Danimarka dışındaki tüm birlik üyeleri şartları sağladıkları zaman Euro'ya geçmek zorundadırlar.

4. MORTGAGE KRİZİ VE AB'YE ETKİSİ

Krizin başlangıç tarihi olarak 16 Eylül 2008 tarihi kabul edilir. Bu tarihte krizin patlak vermesine neden olan üç koşul gerçekleşmiştir (Friedman, 2015, s. 161);

1. Konut fiyatları düştü
2. Değerinden çok daha yüksek miktarda ödemeleri olan alıcılar, yeterli paraları olmadığı için borçlarını ödeyemedi
3. Piyasalar, konut kredileri alacaklarına karşılık ipotek ettikleri konutların fiyatları hakkındaki gerçeği öğrendiler

Bu dalga'nın ilk kurbanı, ama en büyük tetikleyici kurbanı, Lehman Brothers şirketi oldu. Elinde çok fazla mortgage kredisi bulunan şirket 15 Eylül 2008'de iflas koruması başvurusu yaptı ve fitili ateşledi. Toplam varlıkları 600 milyar dolar seviyesinde olan şirketin toplam borcunun da 600 milyar dolar seviyelerinde olduğu ortaya çıktı. ABD hükümeti diğer bazı şirketleri kurtarmak için girişimlerde bulunmuş olmasına rağmen Lehman Brothers'ı kurtarmayı reddetti ve 158 yıllık şirket battı.

2008 yılında mortgage piyasası 10 trilyon dolara ulaştı. Bunun 8,5 trilyon doları prime mortgage denilen yüksek kaliteli ve kaliteli müşterilere verilen krediler olurken, piyasalardaki iyi havaya kapılan bankalar 1,5 trilyon doları subprime mortgage olarak tehlikeli grupta yer müşterilerine verdi ve bu gruptaki müşterilerin birçoğu da değişken faiz oranlı kredi kullanmayı tercih etti. Çünkü krediler uzun süredir düşme eğilimindeydi. Ancak FED'in (Amerika Merkez Bankası) piyasalardaki konut balonunu fark etmesi sonucu faizleri yükseltme politikası uygulaması balonun patlamasına neden olmuş, konut fiyatlarının dibe çakılmasına yol açmıştır. Bu da subprime müşterilerin kredi geri ödemelerini yapamayacak hale getirmiştir (Babalı, 2008)

Konut kredilerindeki balonu patlatmaya götüren koşullar şu şekilde gelişmiştir;

- ABD'de siyasi otoritenin konut kredisi veren kuruluşları teşvik etmesi sonucu faiz oranlarının giderek düşmesi
- Eşik altı denilen subprime kabul edilen tehlikeli risk grubunda bulunan kişilere de konut kredisi verilmesi sonucu 2004'de %1 olan faiz oranlarının 2006'da %5'e kadar yükselmesi
- ABD'deki likidite bolluğundan kaynaklanan iyimser havadan dolayı bireylerin normalden çok fazla kredi kullanmaları

Bu koşullar sayesinde Amerikan konut sektöründeki balon giderek büyümüştür. 2004 yılında FED'in enflasyonla mücadele önlemleri ile faizleri artırması sonucunda 2004'de %1 seviyelerinde olan faiz oranları 2006'da %5'i aşmıştır. Zaten artık doygunluk seviyesinde olan piyasa durgunluğa geçmiş, konut fiyatları hızla düşmeye başlamış, borçlan ödenemez hâle gelmiştir. Kredilerin geri dönüşleri olmayınca banka iflasları başlamıştır. Bankalar haczettikleri konutları satarak açıklarını finanse etmeye başlayınca piyasada olağanüstü bir konut arzı ortaya çıkmaya başlamış ve bu da zaten dipte olan konut fiyatlarını tamamen çöktürmüştür. Bu süreçte akıllı davranan piyasa oyuncuları FED'in müdahalesinden önce konutlarını elden çıkararak %100'ün üzerinde kârlar elde etmişlerdir. (Friedman, 2015, s. 160)

Krizin ABD'den dünya geneline yayılmasının nedenlerinden biri Lehman Brothers'ın iflası olsa da tek neden bu değildir. Krizleri dünya geneline yayan mekanizma değişik ülkelerdeki birçok yatırımcının aynı varlıklara sahip olmasıdır. Yani Lehman Brothers'ın tüm dünya genelinde müşterilerinin bulunmasıdır. ABD'den sonra dünyadaki en güçlü ekonomilerden biri olan AB'de ABD piyasasındaki iyimser havadan nasibini almış ve üye ülkelerin birçoğu da bu düşük faiz oranlarından kredi kullanmışlardır.

Avrupalılar krizden kurtulmak için sert önlemlere ihtiyaç duydular. Ama AB'nin neredeyse tek itici gücü konumundaki Almanya buna yanaşmadı. Çünkü alman bankaları kendi kendilerini idare edebiliyorlardı. Bu programa ihtiyaç duyan ülkelerin ise bu programı finanse edebilecek maddi kaynakları yoktu.

Aslında bu AB içindeki en büyük problemlerden biriydi. Çünkü birlik içinde Almanya ve diğer üyeler gibi bir ayrılık oluşmaya başlamış ve iki tarafta kriz nedeniyle

birbirlerini suçluyorlardı; Almanya'ya göre, diğer ülkelerdeki krizin bu denli etkili olmasının nedeni bu ülkelerin kendi tembellikleri iken; diğer ülkelere göre Almanya'nın AB politikasını kendi çıkarlarına göre yönlendiriyor olmasıydı.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Avrupa Birliği (28 Ülke)	12312076,9	12828846,8	13201589,3	13463345,3	13577033,9	14043716,6	14796828,5	14904217,9
Euro Bölgesi (19 Ülke)	9291508,6	9547583,5	9799885,7	9837428,3	9934800,3	10157562,6	10514968,8	10788743,6
Almanya	2460280	2580060	2703120	2758260	2826240	2932470	3043650	3144050
İngiltere	1716766,6	1841691,9	1883972,4	2078292,5	2063624,8	2278894	2602139,6	2393133,5
Fransa	1939017	1998481	2059284	2086929	2115256	2147609	2194243	2228857
İtalya	1572878,3	1604514,5	1637462,9	1613265	1604599,1	1621827,2	1652152,5	1680522,8
Portekiz	175448,2	179929,8	176166,6	168398	170269,3	173079,1	179809,1	185179,5
İspanya	1079052	1080935	1070449	1039815	1025693	1037820	1079998	1118522
Yunanistan	237534,2	226031,4	207028,9	191203,9	180654,3	178656,5	176312	174199,3

Kaynak: (Eurostat (a), 2017)

GSYH, Milyon Euro, Cari

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Avrupa Birliği (28 Ülke)	1	2,1	3,1	2,6	1,5	0,5	0	0,3
Euro Bölgesi (19 Ülke)	0,3	1,6	2,7	2,5	1,3	0,4	0	0,2
Almanya	0,2	1,1	2,5	2,1	1,6	0,8	0,1	0,4
İngiltere	2,2	3,3	4,5	2,8	2,6	1,5	0	0,7
Fransa	0,1	1,7	2,3	2,2	1	0,6	0,1	0,3
İtalya	0,8	1,6	2,9	3,3	1,2	0,2	0,1	-0,1
Portekiz	-0,9	1,4	3,6	2,8	0,4	-0,2	0,5	0,6
İspanya	-0,2	2	3	2,4	1,5	-0,2	-0,6	-0,3
Yunanistan	1,3	4,7	3,1	1	-0,9	-1,4	-1,1	0

Kaynak: (Eurostat (b), 2017)

Enflasyon Oranları

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Avrupa Birliği (28 Ülke)	9	9,6	9,7	10,5	10,9	10,2	9,4	8,6
Euro Bölgesi (19 Ülke)	9,6	10,2	10,2	11,4	12	11,6	10,9	10
Almanya	7,6	7	5,8	5,4	5,2	5	4,6	4,1
İngiltere	7,6	7,8	8,1	7,9	7,5	6,1	5,3	4,8
Fransa	9,1	9,3	9,2	9,8	10,3	10,3	10,4	10,1
İtalya	7,7	8,4	8,4	10,7	12,1	12,7	11,9	11,7
Portekiz	10,7	12	12,9	15,8	16,4	14,1	12,6	11,2
İspanya	17,9	19,9	21,4	24,8	26,1	24,5	22,1	19,6
Yunanistan	9,6	12,7	17,9	24,5	27,5	26,5	24,9	23,6

Kaynak: (Eurostat (c), 2017)

İşsizlik Oranları

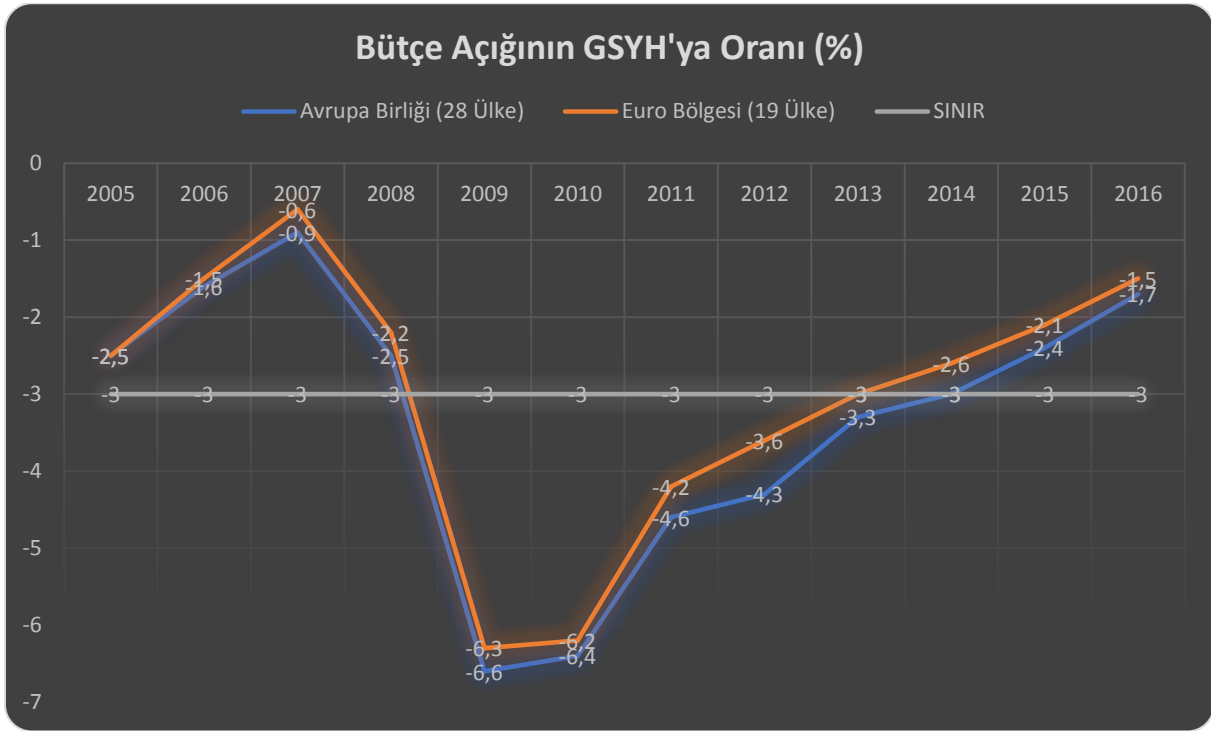
Mortgage krizi AB'ye ulaştığında krizden çıkmak için ortaya üç strateji atıldı (Friedman, 2015, s. 164);

1. Almanya gibi zengin AB üyeleri diğer AB üyelerinin borçlarını üstleneceklerdi
2. Bankalar ödenmeyen borçları zarar kaydedip yollarına devam edeceklerdi
3. Krizin en çok etkilediği ülkeler (Yunanistan, İtalya, İspanya, Portekiz) hükümet harcamalarını kısarak borçlarını ödemeye çalışacak

Elbette ki üçüncü strateji kabul gördü. Çünkü hiç kimse başkasını borçlarını üstlenmez veya ödenmeyen borçları sineye çekmek istemezdi.

Kriz öncesinde AB üyesi devletler çok düşük oranlarda ve oldukça kolay kredi elde edebiliyorlardı. Çünkü piyasada bir likidite bolluğu vardı ve birçok AB ülkesi haddinden fazla borçlanmıştı ve artık kredi muslukları kapatılmış, likidite sorunu baş göstermiş, birçok AB üyesi devlet borçlarını ödeyemez duruma gelmişti. Krizden sonra piyasalardaki en büyük sorun, yaşanan likidite sıkıntısı olmuştur. Bu da en çok bankacılık piyasasını ve kamu borçları olan hükümetleri etkilemiştir.

Tablo 1: Bütçe Açığının GSYH'ya Oranı (%) -AB ve Euro Bölgesi

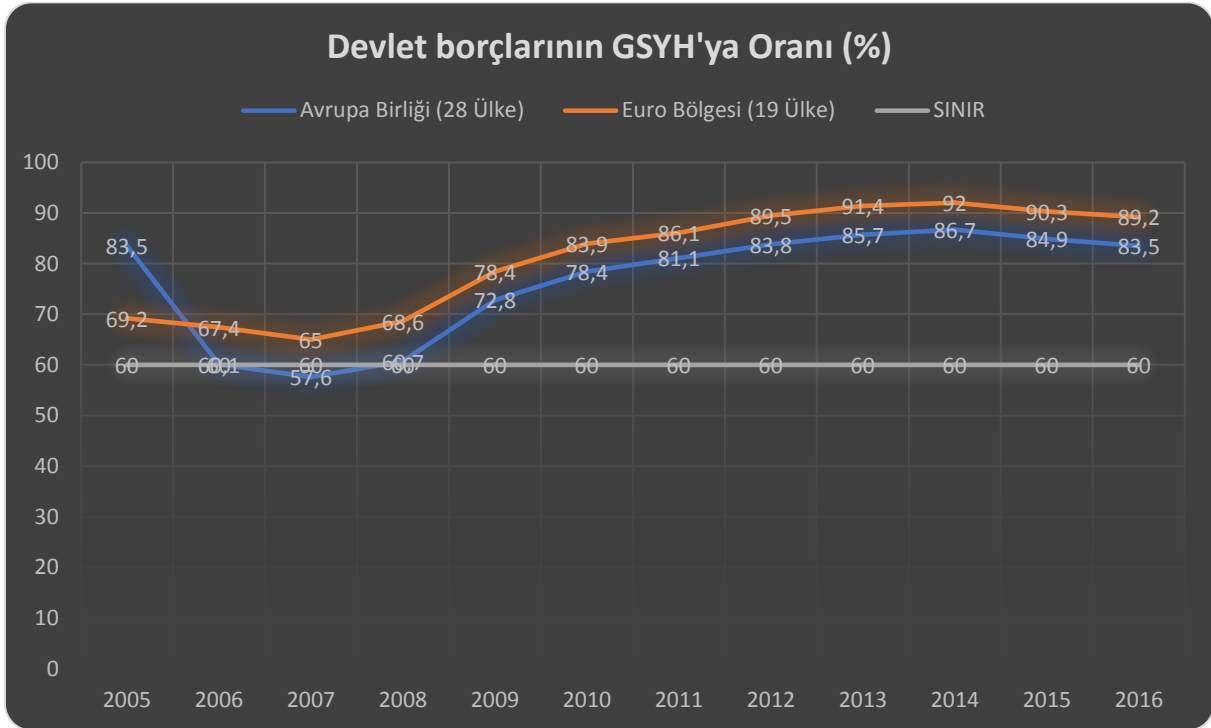
Kaynak; (Eurostat, 2017)

Yukarıdaki grafikte de görüldüğü gibi hem AB'nin bütününde hem de Euro Bölgesinde 2008 yılına kadar bütçe açıklarının GSYH'ya oranlarında kriterde belirlenen koşullar dahilinde %3'ün altında olduğu görülüyor. Ancak 2009 yılına gelindiğinde AB için krizin en vurucu etkilerinin görüldüğü ve en dip noktaya inildiği gözleniyor. 2001 yılında %1 seviyelerinde olan açık oranı 2009 yılına gelindiğinde yaklaşık yedi kat artarak %7 seviyelerine iniyor. Krizin başlangıç tarihi olarak Lehman Brothers'ın iflası kabul edildiğinde AB'ye ulaşmasının neredeyse bir sene bile sürmemiş olduğu

anlaşılmaktadır. Bu da ABD ve AB'nin ekonomik olarak birbirleriyle ne kadar ilişkili olduklarının bir göstergesidir.

Yine grafikten anlaşıldığı üzere AB'nin bütünü ile Euro Bölgesi ayrı ayrı ele alındığında bütçe açıklarının oranları konusunda bir paralellik gösterdikleri görülmektedir. 2009 yılında dibi gördükten sonra 2010 yılından itibaren istikrarlı bir şekilde toparlanmaya başlayarak 2013-2014 yıllarında tekrar hedeflenen noktaya ulaşmayı başarmışlardır. Bu da krize karşı alınan önlemlerin ne kadar doğru ve yerinde önlemler olduğunu ortaya çıkartmıştır.

Tablo 2: Devlet Borçlarının GSYH'ya Oranı (%)-AB ve Euro Bölgesi

Kaynak; (Eurostat, 2017)

Devlet borçlarının GSYH'ya oranlarına bakıldığında, 2007 yılı dışında neredeyse hiçbir dönemde kriterde belirtilen %60 koşulunun yakalanamadığı görülüyor. Zaten %60-%70 seviyelerinde gezinen oran krizin başlaması ile birlikte artarak %80-%90 seviyelerine gelmiş ve hâlâ da bu seviyelerde devam etmekte olduğunu yukarıdaki grafikten anlayabiliyoruz. Yine bu grafikten de anladığımız gibi bütün olarak ve Euro Bölgesi olarak ayrı ayrı ele alındığında devlet borçlarının oranları konusunda da paralel bir seyir izlendiği görülmektedir.

4.1. Avrupa Birliği'nde Krize Karşı Alınan Önlemler

Birlik içerisinde krize karşı alınan önlemler Avrupa Birliği'nin tamamına yönelik önlemler ve Euro Bölgesine yönelik önlemler olmak üzere iki ayrı şekilde alınmıştır; (TC Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2011, s. 10)

Euro Bölgesi'ne Yönelik Önlemler;

1. Yunan Kredi Fonu (GLF): Yunan hükümetine borç vererek Yunanistan'a finansal yardım yapmak

2. Avrupa Finansal İstikrar Fonu (EFSF): Euro Bölgesi ülkelerine krediler, banka sermayelerinde yeniden yapılandırma, koruyucu programlarla finansal yardım yapmak (Yunanistan, İrlanda ve Portekiz'in kurtarılması için 192 milyar Euro harcadı)

3. Avrupa İstikrar Mekanizması (ESM): Euro alanında mali istikrarın sağlanması amacıyla tüm AB ülkelerine krediler, banka sermayelerinde yeniden yapılandırma, koruyucu programlarla finansal yardım yapmak (2013 yılında EFSF'nin yerini almıştır)

Avrupa Birliği'ne Yönelik Önlemler;

1. Ödemeler Dengesi Desteği (BoP): Euro Bölgesinde bulunmayan ülkelere borç veya kredi ile finansal destek sağlamak

2. Avrupa Finansal İstikrar Mekanizması (EFSM): Euro Bölgesinde bulunan ülkelere borç veya kredi ile finansal destek sağlamak

(ESM ve BoP dışındaki önlemler geçici önlemler, diğer önlemler ise kalıcı olarak alınmış önlemlerdir)

Krizin en çok etkilediği, Euro bölgesinin tekrar ele alınmasının, hatta Euro Bölgesinin çöktüğünün bile konuşulmaya başlandığı, etkinin ilk görüldüğü ülke Yunanistan'dır. Avrupa borç krizinin başlangıcı olarak 5 Kasım 2009'da Yunanistan'da bütçe açıklarının %12,7 olarak açıklanması kabul edilir.

Yunanistan'da yeni göreve gelen hükümet bütçe açıklarını açıkladığında Avrupa Birliği'nde bir şok etkisi oldu. Çünkü açıklanan bu oran bir önceki hükümetin açıkladığı oranın neredeyse iki katıydı ve belirlenen kriterlerin de dört katından fazlaydı. Ayrıca bu açıklama ile bir önceki hükümetin oranlar ile oynayıp ekonomik göstergelerde değişiklik yaptıklarını ortaya çıkarıyordu ve Yunanistan'a olan güveni sarsmıştı. Artık tüm Avrupa Birliği Yunanistan'la ilgili tüm ekonomik verilerin doğrularını sorgulamaya başlamıştı.

2009 yılında Yunanistan'ın Euro Bölgesi içerisindeki toplam GSYH'daki payı %2,5 olmasına rağmen krizin Yunanistan'da patlak vermesi aslında şaşırtıcıydı Yunanistan'da ortaya çıkan bu durum bir domino etkisi yarattı ve Portekiz, İtalya ve İspanya gibi ülkeleri de etkiledi. Yunanistan, AB'ye üye olduktan sonra birlik içerisinde en hızlı büyüyen ülkelerden biri olmasına rağmen kişi başına düşen gelire göre de en alt sıralarda yer almaktadır. Aynı zaman da enflasyon oranları olarak da birlik içerisinde zirvelerde yer almaktadır. Yani AB'den beslenen bir ekonomisi vardır.

Yunanistan'daki krizin temel nedenleri arasında kamusal düzenin bozukluğu en başlarda gelmektedir. Kontrolsüz kamu harcamaları, yolsuzluk en büyük faktörlerdir. Özellikle sosyal güvenlik programlarındaki savurganlık açıkların artmasında büyük rol oynamıştır.

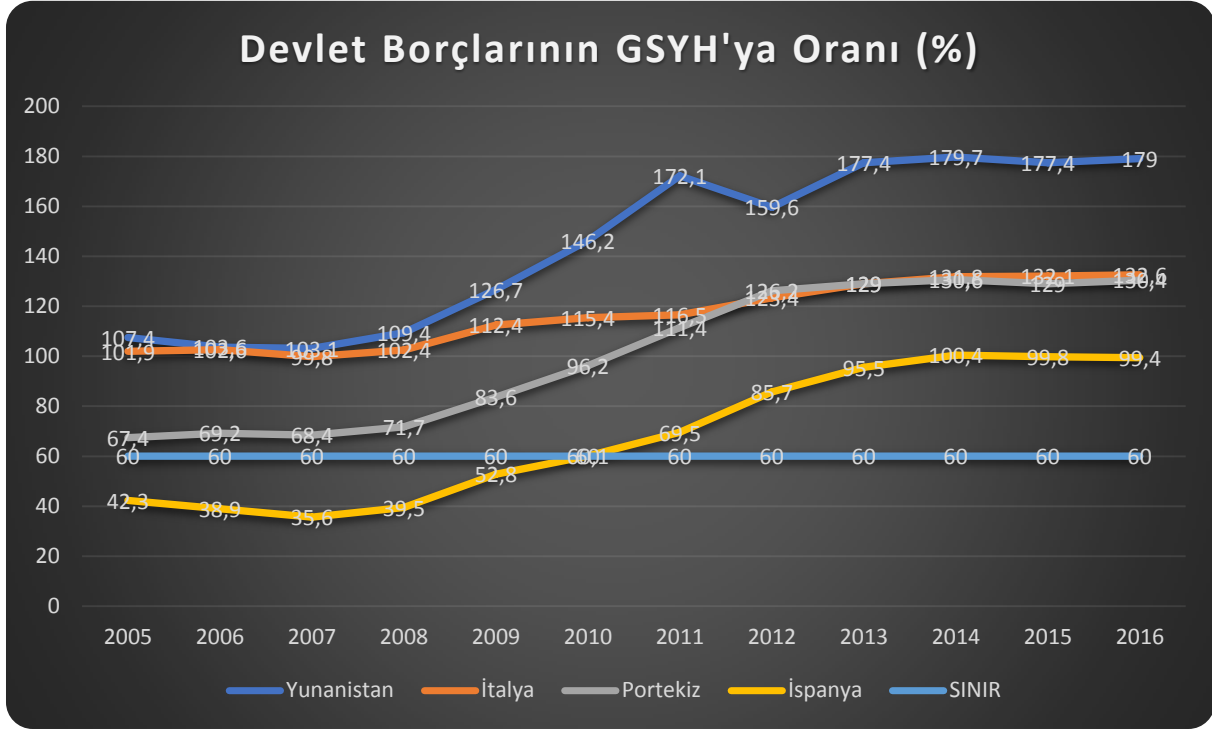
Portekiz'deki kriz ise büyüme tabanlı bir krizdir. Faiz oranlarının düşük (hatta sıfır) olması nedeniyle ülkede tasarruf oranları dibe vurmuş, talep patlaması yaşanmıştır. Bu da iş gücü maliyetlerini arttırmış verimin düşürmüştür. Enflasyon artmış, dış borçlar yükselmiştir. Krizin patlak vermesi ve kredi musluklarının kapanması ile ülke borçlarını ödeyemez olmuştur.

İtalya'daki krizin temelinde ise tüm dünyada kriz sonrası yaşanan likidite sıkıntısı vardır. Kredi kaynaklarının azalması ile küçük ve orta ölçekli sanayilere dayalı

ekonomisi olan İtalya kredi bulmakta zorlanmış ve sanayisi üretim yapamaz hala gelmiştir. Büyümesi durmuştur. Ancak yine de bu anlatılan ülkeler arasında krizden en az etkilenen ülke olmuştur.

Bu anlatılan ülkeler arasında ekonomisi en büyük ülke İspanya'dır. Bu nedenle krizden oldukça fazla etkilenmiştir. Küresel ölçekte yaşanan likidite bolluğundan İspanya'da nasibini almış, iç talep artmış, harcamalar artmış, büyüme artmıştır. Ülkenin en önemli üretim sektörlerinden biri inşaat sektörüdür ve tıpkı ABD'de olduğu gibi bahar havasından yararlanmış ama balonun patlaması ile İspanya'da krize girmekten kurtulamamıştır. (Akçadağ Alagöz, 2012)

Tablo 3: Devlet Borçlarının GSYH'ya Oranı (%)-Yunanistan, İtalya, Portekiz, İspanya

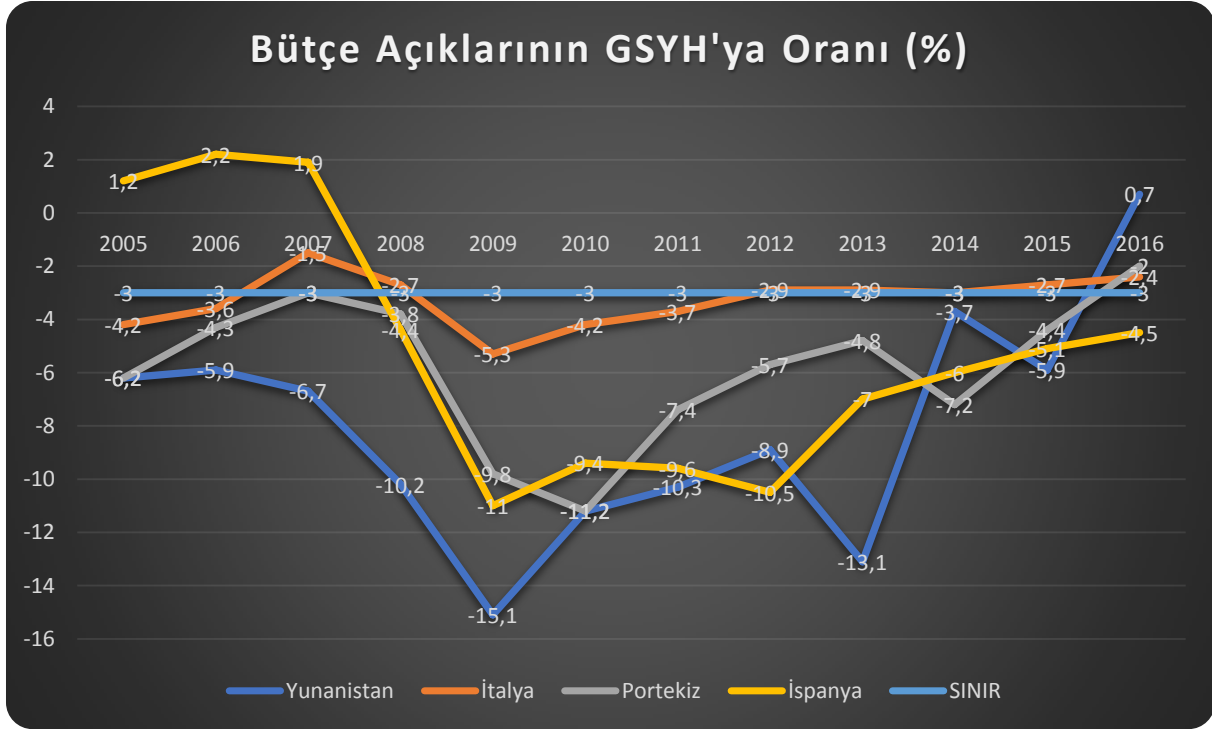

Kaynak; (Eurostat, 2017)

Yukarıdaki grafikten de anlaşılacağı gibi borçluluk bakımından en sorunlu ülke Yunanistan'dır. Aslında bu yüzden krizin buradan patlak vermesine şaşırılmaması gerekir. Çünkü krizin patlak vermesiyle oluşan kredi bulma sorunundan ilk etkilenen ülkenin Yunanistan olması normaldir. Yunanistan'dan sonra İtalya'nın da aynı durumla karşı karşıya kaldığı görülmektedir. Ancak İtalya'daki durum Yunanistan gibi kırılmaları olan değil, kriz boyunca yüksek ama sabit bir seyir izleyen borç oranını göstermektedir. Portekiz ise, krizin patlak vermesine kadar biraz yüksek ama kontrol edilebilir düzeyde borç oranlarına sahip olmasına rağmen krizin patlak vermesiyle birlikte patlak veren borç oranlarına sahip olmuştur. Belki de matematiksel olarak en çok etkilenen ülke olmuş, borç oranları yaklaşık iki kat artmıştır. İtalya ise krizden

gecikmeli olarak 2010-2011 yıllarında etkilenmeye başlamış ama 1-2 sene içerisinde dengeye gelmeye başladığını gösteren yatay seyre geçmiştir.

Tablo 4: Bütçe Açıklarının GSYH'ya Oranı-Yunanistan, İtalya, Portekiz, İspanya

Kaynak; (Eurostat, 2017)

Bütçe açıkları konusunda da en kötü ve istikrarsız ülke yine Yunanistan'dır. 2016 yılına kadar hiçbir dönem kriterleri tutturamamıştır. Tutturamadığı gibi hiçbir zaman bir düzene de sokamamıştır. Portekiz de bütçe açıkları konusunda Yunanistan'a yakın bir seyir izlemiş, kriterleri ancak 2016 yılında yakalayabilmiştir. İtalya ise yine devlet borçlarında olduğu gibi kriterlere yakın, kontrol edilebilir ve sabit bir seyir izlemiştir. Bu konuda en çok etkilenen ülke ise İspanya olmuştur. 2008 yılına kadar bütçe fazlası veren İspanya, 2008'den itibaren hızlı bir düşüşe girerek %10-%15 bütçe açığı vermeye başlamış ve bu durum 2016 yılına kadar da devam etmiştir.

5. SONUÇ

Krizin Avrupa Birliği'ne etkisi iki yönlü olmuştur. Birinci etkisi, ekonomik etkisidir. Birlik kurulduğu tarihten itibaren ekonomik olarak en kötü performansını 2009 yılında sergilemiş ve %4,1 oranında küçülmüş, 2008 Şubat ayında %6,8 olan işsizlik oranı 2013 Temmuz ayında %10,9'a kadar yükselmiştir (Eurostat).

İkinci etkisi ise ülkeler arası güven ve iş birliği konularında olmuştur. Yunanistan'ın açıkladığı verilerde oynama yapması artık birlik üyesi bütün ülkelerin birbirleri hakkında şüpheli olarak yaklaşmasına neden olmuştur. Ülkeler arası karşılıklı güven ciddi anlamda zarar görmüştür. Bunun sonucu olarak da krizden etkilenen ülkeler ile daha az etkilenmeyen ülkeler arasında ciddi anlaşmazlıklar oluşmuş ve birlik içinde iki kutuplu bir düzen oraya çıkmaya başlamıştır. Almanya'nın kendi çıkarlarına göre birliği yönettiği düşünceleri diğer ülkeleri rahatsız etmeye başlamıştır.

Bütün bu olumsuzluklara rağmen birlik, Eurogroup ve ECOFIN adında kurulan grupların yönetiminde alınan önlemler sayesinde toparlanmaya geçmiştir.

İngiltere için ise, başta da söylediğimiz gibi tarihi boyunca hükmedilmek değil hükmetmek istemiş olan, milliyetçilik duygularının her zaman çok fazla, hatta aşırı bile olabilecek, düzeyde olan İngiltere'nin krizin en etkili olduğu dönemlerde ayrılmak için referandum yapması ve sonucunda "Brexit" denilen ayrılık sürecini başlatması zamanlama olarak çok manidar görülmektedir. AB üyesi süresince hep Almanya'nın ardından Fransa ile birlikte ikinci ülke olmuştur. Bu üç ülke 2016 yılı GSYH verilerine göre AB'nin %52'sine sahiptirler. Yani bu üç ülke kalan 25 ülkenin toplam GSYH'sından daha fazla GSYH'ya sahiptir. İşte İngiltere için en önemli sorunlardan birisi de budur. Milliyetçilik olgusunun etkisi ile İngiliz halkı kendi ekonomisi ile diğer ülkeleri finanse etmek istememektedir. Ayrıca yine kriz döneminde dünya üzerine yayılan göçmen krizi ve AB'nin bu konunun çözümünde aktif rol alma isteği ve göçmen kabul etmeye başlaması Brexit sürecinin üzerine tuz biber olmuş ve ayrılık yanlılarının artmasına neden olmuştur. Zaten hiç girmek istemediği ama mecbur kaldığı AB'den ayrılarak tekrar EFTA benzeri kuruluşlar kurarak kontrolü eline almayı tekrar deneyip denemeyeceği merak konusudur.

KAYNAKÇA

- Akçadağ Alagöz, E. (2012). Bilge Adamlar Strateji Araştırma Merkezi:
<http://www.bilgesam.org/incele/59/-ekonomik-krizin-vurdugu-son-avrupa-ulkesi--ispanya/> adresinden alındı
- Babalı, T. (2008). **ABD Ekonomisi ve “Mortgage” Krizi Nereye Gidiyor?** Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı: http://www.mfa.gov.tr/abd-ekonomisi-ve-_mortgage_-krizi-nereye-gidiyor_.tr.mfa adresinden alındı
- Council of the European Communities Commission of the European Communities. (1992). European Union: https://europa.eu/european-union/sites/europaeu/files/docs/body/treaty_on_european_union_en.pdf adresinden alındı
- Dilekli, S., & Yeşilkaya, K. (2002). Kalkınma Bakanlığı:
www3.kalkinma.gov.tr/DocObjects/Download/2976/kriter.pdf adresinden alındı
- Dinan, D. (2005). **Avrupa Birliği Ansiklopedisi**. Kitap Yayınevi.
- Eurostat (a). (2017).
http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=nama_10_gdp&lang=en adresinden alındı
- Eurostat (b). (2017).
http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=prc_hicp_manr&lang=en adresinden alındı
- Eurostat (c). (2017).
<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsdec450&plugin=1> adresinden alındı
- Eurostat. (2017). Eurostat: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/main/home> adresinden alındı
- Friedman, G. (2015). **Avrupa Krizi**. Pegasus Yayınevi.
- Saygın, D., & Ultan, M. Ö. (2016). Ekonomi ve Siyaset Bağlamında İngiltere-Avrupa Birliği İlişkileri: Tarihsel Bir Analiz. **güvenlik Stratejileri Dergisi**.
- TC Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği. (2011). Avrupa Birliği Bakanlığı: <https://www.ab.gov.tr/files/pub/antlasmalar.pdf> adresinden alındı
- TC Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği. (2011, Mayıs). **Avrupa Birliği’nde Küresel Finansal Krize Karşı Alınan Önlemler ve Birliğin Rekabet Gücünün Arttırılmasına Yönelik Girişimler: “Euro Rekabet Paktı”**. Avrupa Birliği Bakanlığı: https://www.ab.gov.tr/files/EMPB/euro_plus_pact.pdf adresinden alındı
- Tunçsiper, B., & Yakut, Ş. (1998). Avrupa Birliği'nin Ekonomik Parasal Birlik Hedefi ve Türkiye'nin Uyumu. **Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**.